

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์: สาระทางการศึกษาในพิธีกรรมของชาวไทยภูเขาเผ่าเมี่ยน (เย้า)
บ้านป่ากลาง อำเภอปัว จังหวัดน่าน

ชื่อผู้เขียน: นางสิวิกา จรัสแสงเพชร

ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต: สาขาวิชาการศึกษาอนุกระบวน

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์:

ศาสตราจารย์ ดร. สมบูรณ์	ศัลยาณีวิน	ประธานกรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ดุสิต	ดวงสา	กรรมการ
อาจารย์ ดร. ชอบ	ศรชานันต์	กรรมการ

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ทราบสาระทางการศึกษาในพิธีกรรมของชาวไทยภูเขาเผ่าเมี่ยน (เย้า) บ้านป่ากลาง อำเภอปัว จังหวัดน่าน สำหรับพิธีกรรมที่ศึกษาค้างนี้ ได้แก่ พิธีแห้วเมี่ยน พิธีขบเมี่ยน เห้วเตา เห้วลู่ พิธีจิวเบี่ยว่วน พิธีขบอ้อเมี่ยน พิธีทิมเมี่ยนคู้ พิธีกว่าตัง พิธีโจ้วซิงจา และพิธีโจ้วชิน

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาแยกออกเป็น ข้อมูลปฐมภูมิ และข้อมูลทุติยภูมิ

ในส่วนข้อมูลปฐมภูมิ แยกออกตามเนื้อหาได้สองส่วน ได้แก่ ข้อมูลสภาพทั่วไปของชุมชน และข้อมูลในส่วนของพิธีกรรม โดยวิธีการรวบรวมข้อมูลที่ใช้คือ สัมภาษณ์ สอบถาม พูดคุย สัมภาษณ์แบบเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ รวมทั้งการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม

การสัมภาษณ์วิทยากรผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด 60 คนด้วยกัน โดยผู้วิจัยเป็นผู้เก็บข้อมูลสนามด้วยตนเองใช้เวลาในหมู่บ้านแต่ละครั้งประมาณ 7-12 วัน ตั้งแต่เดือนมกราคม 2533 ถึงเดือนกุมภาพันธ์ 2534 รวมทั้งหมด 15 ครั้ง รวมระยะเวลาประมาณ 1 ปี

ส่วนของข้อมูลทุติยภูมิ เป็นข้อมูลที่ได้จากเอกสารวรรณกรรม งานวิจัย บทความที่เกี่ยวข้องกับชาวไทยภูเขาเผ่าเมี่ยนที่มีผู้ทำการศึกษาไว้แล้ว บางส่วนเกี่ยวกับความรู้ด้านมนุษยวิทยา สังคมวิทยาการศึกษา และการศึกษานอกกระบวนของนักวิชาการต่าง ๆ

การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ

ระดับที่ 1 วิเคราะห์เชิงวัฒนธรรมใน 4 ด้าน คือ 1. ความสัมพันธ์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ
2. ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ 3. ความสัมพันธ์ในสังคมชุมชน 4. การประกอบอาชีพ

ระดับที่ 2 วิเคราะห์สาระทางการศึกษา จากประเด็นของวัฒนธรรมในเรื่อง ความเชื่อ
การดำรงชีวิต ภูมิปัญญา และทักษะอาชีพ เพื่อให้เข้าใจถึงเนื้อหา บทบาท กระบวนการ
ผลของการศึกษาเชิงวัฒนธรรม สรุปได้ดังนี้

1. ความสัมพันธ์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของเมียนกับสิ่งเหนือ
ธรรมชาติ หรือที่เรียกว่า เทพเจ้า เทพารักษ์ ภูติ ผี ปีศาจ และวิญญาณบรรพบุรุษ โดยรูปแบบ
ความสัมพันธ์เป็นลักษณะของผู้น้อยกับผู้ใหญ่ ที่อยู่บนพื้นฐานของความเชื่อว่าสิ่งเหนือธรรมชาติมี
อำนาจให้ทุกข์ให้โทษแก่มนุษย์ มีอิทธิฤทธิ์สามารถควบคุมธรรมชาติได้ ซึ่งส่งผลให้เมียนเคารพนับถือ
ยำเกรงสิ่งเหนือธรรมชาติ ไม่ว่าจะทำอะไรหรืออยู่ในสถานการณ์อย่างไร

2. ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ เป็นความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อมทาง
ธรรมชาติ ได้แก่ พืช สัตว์ป่า ป่าไม้ ต้นน้ำลำธาร และพระอาทิตย์ โดยคนให้ความเคารพ
นับถือยกย่องว่าธรรมชาติเป็นสิ่งมีคุณค่าที่เอื้อประโยชน์แก่ตนเอง สำหรับรูปแบบความสัมพันธ์อยู่ใน
ลักษณะการช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน

3. ความสัมพันธ์ในสังคมชุมชน เป็นความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน ได้แก่ ความเคารพ
ในความเป็นผู้อาวุโส การช่วยเหลือกิจการงาน การเกื้อกูล แบ่งปันกัน ในระหว่างเครือญาติ หรือ
เพื่อนบ้าน การปฏิบัติขนบธรรมเนียม ประเพณี กิจกรรมชุมชนและการยึดถือกฎระเบียบ ข้อห้าม
ข้อนิยมของชุมชนร่วมกัน

4. การประกอบอาชีพ เป็นเรื่องของอาชีพที่คนในชุมชนยึดถือ ซึ่งเกี่ยวข้องกับ 3 ระบบ
ด้วยกัน ได้แก่ ระบบการเป็นเจ้าของปัจจัย ระบบการจัดการ และระบบการบริโภค โดยทั้ง
3 ระบบมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับทักษะการผลิต คือ การผลิตอาศัยปัจจัยที่มีคุณภาพหลายอย่าง
มาประกอบกัน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นปัจจัยของครัวเรือน โดยระบบการจัดการได้เป็นผู้กำหนดบทบาท
หน้าที่ของปัจจัยที่ใช้ในการผลิตอย่างเหมาะสม สำหรับผลผลิตที่ได้ได้นำมาบริโภคในครัวเรือน
จากการที่ครัวเรือนเป็นทั้งหน่วยผลิตและหน่วยบริโภค ได้ทำให้ทักษะการผลิตสืบทอดในครัวเรือน
อย่างต่อเนื่อง และมีระบบการบริโภคอย่างรู้คุณค่าและประหยัด

ผลของการวิเคราะห์ศึกษาแต่ละด้านสรุปได้ดังนี้

1. เนื้อหาทางการศึกษา เป็นเรื่องของสภาพวิถีชีวิตในชุมชน ที่แสดงให้เห็นความเชื่อในเรื่องอำนาจอิทธิฤทธิ์และการให้ความเคารพนับถือ ย้ำเกรง สิ่งเหนือธรรมชาติหรือที่เรียกว่า เทพเจ้า เทพารักษ์ ภูติผี ปีศาจ และวิญญาณบรรพบุรุษ การดำรงชีวิตในรูปแบบการล่าสัตว์และหาของป่า การเกษตรแผนเก่า การเกษตรแผนใหม่ และการอุตสาหกรรม ภูมิปัญญาต่าง ๆ ได้แก่ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและกฎระเบียบทางสังคม นอกจากนี้ยังพบว่ามีเนื้อหาทางการศึกษาเกี่ยวกับทักษะอาชีพในด้านการเกษตร การล่าสัตว์ การทำเครื่องเงิน การค้าขาย และการเย็บปักถักร้อย

2. บทบาททางการศึกษา เป็นบทบาทที่มีผลต่อบุคคล ได้แก่ การปลูกฝังคุณธรรมให้มีความกตัญญูรู้คุณ มีความยุติธรรมและซื่อสัตย์ การปลูกฝังจริยธรรมให้มีความซื่อสัตย์ อ่อนน้อม มีความสามัคคีในหมู่คณะและฝึกฝนให้เกิดทักษะในการประกอบอาชีพต่าง ๆ บทบาทที่มีผลต่อสังคมคือ สร้างความสัมพันธ์ในสังคมชุมชนให้มีความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ควบคุมสังคมให้อยู่ในกฎระเบียบที่สังคมได้ร่วมกันกำหนดไว้ ทำให้สังคมมีความสุข และเป็นฝึกฝนอย่างยั่งยืนสืบไป

3. กระบวนการทางการศึกษา เป็นกระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ กระบวนการทางพิธีกรรม กระบวนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ กระบวนการถ่ายทอดอย่างไม่เป็นทางการ ในความรู้เรื่องการคัดเลือกเมล็ดพันธุ์ การใช้เครื่องมือการเกษตรสมัยใหม่ การขยายพันธุ์พืชวิธีต่าง ๆ การทำเครื่องเงิน โดยใช้วิธีการแบบที่ทำในครัวเรือน และแบบอุตสาหกรรม นอกจากนี้มีกระบวนการขัดเกลากายทางสังคม โดยทุกกระบวนการที่กล่าวมานี้จัดว่าเป็นกระบวนการทางการศึกษาอย่างไม่เป็นทางการหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า การศึกษาแบบธรรมชาติวิสัย ถือเป็นการศึกษาดั้งเดิมที่มีมาก่อนระบบการศึกษาแบบใด ๆ ในโลก โดยมีแหล่งที่ถ่ายทอดคือ ครอบครัวยุคแรก การทำงาน และผู้ใหญ่สอนเด็กหรือผู้เฒ่าในครัวเรือน สำหรับวิธีการสอน ได้แก่ สอนแบบตัวต่อตัว ด้วยการทำให้ดู และให้ทำตามไปด้วย การเลียนแบบ และการสังเกต

กล่าวได้ว่าพิธีกรรมและวิถีชีวิตในสังคมชุมชนมีความเกี่ยวข้องกันอย่างแยกไม่ออก ทั้งนี้เพราะพิธีกรรมคือ สิ่งที่มีมนุษย์เป็นผู้สร้างขึ้น เพื่อให้ชุมชนได้ใช้สอย การศึกษาสาระทางการศึกษาในพิธีกรรมจึงพบว่า พิธีกรรมก็คือส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตคนในสังคมนั้นเอง

Thesis Title : Educational Essence in Mien (yao) Hilltribe
Ceremonies in Pa Klang Village Pua District
Nan Province

Author : Mrs. Seewigaa Jaratsangphet

M.Ed. : Nonformal Education

Examining Committee:

Prof. Dr. Somboon	Salayachevin	Chairman
Assis. Dusit	Duongsaa	Member
Lecturer Dr. Chob	Kacha-ananda	Member

Abstract

The objective of this study was to understand the essence of Mien Ceremonies in Ban Paklang of Pua District, Nan Province.

The study covered eight ceremonies, i.e., Haomien, Sibmien Hway-Dao Hway-Lung, Jiwmeya on, Sibowmien, Timmienkoo, Kwatung, Joachingja, and Jaosin.

The information collected during study can be divided into two types; primary data and secondary data.

Primary information: this comprises general community conditions and data about ceremonies. It was collected by both formal and informal interviews, discussions, and observations. Small group and individual interview techniques were used.

The study was conducted between January 1990 and February 1991, during which time 15 visits of 7 to 12 day duration were made. Sixty interviewees contributed information.

A study of Mien literature from previous research, studies, and essays provided the secondary data. The literature was devoted to humanities, social science, education, and informal education research conducted by technical experts.

The analysis of this thesis was separated into two levels:

Level 1 : Analysis of the cultural basis covering four aspects:

1. Relations with the super natural;
2. Relations between humans and nature;
3. Relations within the community; and
4. Occupations

Level 1: Education on culture was summarised as follows:-

1. The relations with the super natural was the relations with the things-beyond-nature. It exhibited the relationship between Mien and the super natural powers or gods, guardian spirits, ghosts, demons, and souls of ancestors. The form of relationship was a relationship between the young and the old based on a belief that the supernatural has powers to give good and/or bad effects to the people and has powers to control nature. These beliefs caused the Mien to pay respect to and fear things-beyond-nature, whatever he (she) did and whatever conditions he (she) was in.

2. Relations between humans and nature; the relationship between humans and nature was a relationship between people and the natural environment, i.e. plants, animals, forests, water sources, and the Sun. People respected and cherished nature (as a merit of their own benefits). The relationship was in the form of mutual assistance and dependence.

3. Relations within the community; the relationship in a community was a relationship between person and person, i.e. respectfulness to seniority; assistance in working; mutual support; mutual sharing among relatives and/or neighbours; practices in accordance with customs and traditions, communal activities; compliance with rules, orders, prohibitions and preferences of the community.

4. Occupations; there were three systems practised, i.e. proprietorship system, management system, and consumption system. The three had a close relationship to production skills. That is, production depends on many factors, mainly household factors (with roles planned by the management) and thus are continually succeeded within a household, and the consumption system exists worthily and economically.

Level 2 : The analysis of educational essence could be summarised as follows :

1. The educational subject matters were of the life conditions of the community presenting the beliefs in the supernatural power that pays respect to and fears things-beyond-nature, that is gods, guardian spirits, ghosts, demons, and souls of ancestors; living by hunting and

finding forest objects; the old agriculture and the local wisdoms. That is the natural resources conservation and the social rules and orders. In addition, there are matters concerning occupational skills in agriculture, hunting, working silverware, trade and sewing.

2. The educational roles that give effects to persons are; the preparation for a firm personal quality of enjoying gratefulness and appreciativeness, justics and faithfulness. The preparation for firm personal ethics for enjoying respectfulness politeness, and tenderness, create community relationships to enjoy unity, to control the communities to comply to the rules and orders stipulated by them. These shall make the communities happy, solid, and everlasting.

3. The educational process was one that transferred culture of all forms, that is ceremonial matters; natural resource conservation practices; selection of seeds; modern agricultural machinery; seed propagation; home made silverware and other home industries. In addition, there was also a social polish-up process. All said processes were classified as informal education processes. This traditional education process was in existence before any of the more modern education systems in the world, and the educational sources that transferred these were the family, actual work, the old teaching the young and unity; the training of skills in earning a living. The roles which give effects to the communities are those that elders teach to minors within the household. The methods of teaching are: person to person, demonstration, following suit, imitation, and observation.

It shall be said that ceremonies and ways of life in the communities are inseparable related, because ceremonies are things created by people for use by the community. the study of the educational essence in traditional society, therefore, found that ceremonies are factors influencing the way of life of people in a community.